

Memoria traumelor, transmisă din generație în generație, căutarea identității și redescoperirea sinelui prin verbalizare confesivă, eliberatoare, meditativă sau acuzatoare, lasă totuși impresia unei asumări vindecătoare și a unei depășiri (mature) de către protagonista în relația ei cu trecutul și copilăria, marcând începutul de reconstruire a unei vieți noi.

În dramatizarea romanului Tatianeii Țibuleac, Petru Hadârcă a dat dovadă de o imensă forță creatoare, care a animat un întreg univers al dramelor umane și care ne îndeamnă să fim vigilenți, onești și totodată înțelegători în relația noastră cu trecutul și prezentul, în relația cu noi înșine și cu cei din jurul nostru.

În anul 2019, romanul *Grădina de sticlă* de Tatiana Țibuleac a fost distins cu Premiul Uniunii Europene pentru Literatură. Iar în anul 2022, Teatrul Național Radiofonic, în regia artistică al lui Petru Hadârcă, a înregistrat un spectacol radiofonic după acest roman. Dramatizarea și adaptarea radiofonică au fost realizate de Magda Duțu.

Fotografii: Teatrul Național „Mihai Eminescu”

CZU 792.21.09(478-25):821.111-2=135.1

MARY STUART SAU ROATA FATALĂ A PUTERII

*Ivan PILCHIN,
scriitor*

Reuniunea Teatrelor Naționale Românești la Chișinău, care a ajuns în acest an la cea de-a X-a ediție și se desfășoară sub genericul „Scena unei lumi libere”, a fost deschisă, pe 10 septembrie 2025, cu spectacolul *Mary Stuart* de Robert Icke după piesa lui Friedrich Schiller.

O tragedie politică inspirată din evenimentele reale ale istoriei engleze a secolului al XVI-lea, dramatizată de Friedrich Schiller pentru scena germană la 1800, prelucrată în 2016 într-o adaptare modernă de tânărul dramaturg britanic Robert Icke, montată în regia lui Andrei Șerban la Teatrul Național „I. L. Caragiale” din București în 2024 și jucată excelent în scena Teatrului Național „Mihai Eminescu” de la Chișinău în 2025. Această împletire sau, mai degrabă, suprapunere de optici istorice, geografice și culturale,

focalizate pe abordarea dramaturgică a puterii, destinului și justiției în condițiile istorice tulbure, plasează rivalitatea scenică a celor două regine (Elizabeth I, regina Angliei și protestantă; Mary Stuart, regina Scoției, catolică) în categoria marilor subiecte ale culturii universale, mereu la actualitatea zilei.

Cum scopul scuză mijloacele, atunci când politica de stat (aflată pe calea consolidării puterii autoritare) se confundă cu justiția? În ce măsură sentimentul uman este compatibil cu lupta ideologică și (geo) politică? Cum demnitatea și înflăcărea în față frumuseții poate salva suflete corupte de intrigile de curte, de nevoia de a fi pe placul opiniei publice?

Căutând adăpost în Anglia, Mary Stuart este întemnițată de Elizabeth I și petrece după gratii aproape douăzeci de ani. Piesa arată doar ultimele trei zile din viața lui Mary, înaintea execuției. Anglia, în ochii săi, devine o întruchipare a închisorii (ca și în cazul lui Hamlet, vorbind cam în aceeași perioadă despre Danemarca sa), a ipocriziei justificate de interesele tronului, a expansionismului imperial, a machiavelismului ca noua normalitate politică.

Problema opresiunii și libertății, exterioare sau lăuntrice, aparente sau reale, este suprapusă în piesă cu cea a feminității în dialog cu fatalismul puterii. Cine este de partea dreaptă sau stângă, cine este acuzat sau acuzator, cine este pe tron sau detronat, umilit sau slăvit, iubit sau urât – toate acestea sunt, în definitiv, rezultatul unei aruncări de monedă, a jocului orb la roata (mai degrabă, piatra de măcinat) Fortunei și istoriei. Mai ales că hazardul distribuirii rolurilor (inclusiv istorice) celor două regine face parte din jocul scenic (al lumii). În programul reprezentării spectatorul poate citi următoarele: „În cazul acestui spectacol, convenția prevede distribuirea rolurilor principale în ziua fiecărei reprezentații. Atribuirea rolurilor celor două regine – Mary Stuart și Elizabeth I – se va face prin tragere la sorți înaintea fiecărei reprezentații”.

În seara de deschidere a Reuniunii Teatrelor Naționale Românești la Chișinău, prin aruncare de monedă, rolul lui Mary Stuart a fost atribuit actriței Raluca Aprodu, iar cel al lui Elizabeth I

– Ofeliei Popii. Un truc excelent și o provocare deopotrivă atât pentru actrițe (chemate să suporte tensiunea unei dedublări scenice, a unui joc psihologic în oglindă, a unui monolog la două voci), cât și pentru spectatori (intrigați de posibilitatea de a vedea și cealaltă versiune a distribuției). Am admirat duetul Ofeliei Popii și a Ralucăi Aprodu, susținut de Marius Bodochi, Florin Aioane, Conrad Mericoffer, Mihai Călin, Emilian Oprea, Mihai Calotă, Ciprian Nicula, Florin Călbăjos. Pasiunile shakespeariene, integritatea caracterelor, umorul fin al unor replici și situații, obsesiile, îndoielile, măreția sau slăbiciunile personajelor sunt pliate peste carisma, dedicația și profesionalismul acestor actrițe și actori. Ceea ce, în consecință, rezultă într-o reprezentare scenică impunătoare, într-un regal teatral.

Monumentalitatea, masivitatea și complexitatea aranjamentului spațiului scenic (încadrat laconic în dialogul întunericului cu lumina, a negrului cu alb) sunt dominate de roata cu o construcție piramidală, vârful căreia rămâne nemișcat. Amintind de roata jocului de noroc și reflectată în proiecție vizuală, această „mașină” (mașinărie scenică, mecanismul adânc) devine, de fapt, cel de-al unsprezecelea personaj (nenumit), necruțător ca întunecata Fatalitate (Ananké) sau neîndurătoarea Soartă (Moiră) a grecilor antici. Raportul nefast al omului cu această mașinărie, inclusiv în această dramă, ne apropie de înțelegerea esenței tragicului dintotdeauna.

Numele reginei Elizabeth I a dat denumire unei epoci, care ar putea fi numită, de altfel, și epoca lui Shakespeare, epoca lui

Marlowe sau epoca lui Francis Bacon. În istoria culturii europene această perioadă este numită și „epocă umanistă”. Cruzimea timpului se suprapunea atunci, în mod contrastant, cu idealul omului liber și frumos – un ideal care era constant amenințat de războaie, epidemii, barbarie. O parte dintre aceste pericole i-a dus pe mulți umaniști la disperare. Michelangelo, de exemplu, scria despre vremea sa următoarele: „Cât timp stăpână-i ticăloasa faptă,/ prefer să dorm, ba mai mult: să fiu stâncă” (traducere de C.D. Zeletin). Această mărturisire amintește de cuvintele lui Shakespeare, care a trăit în aceeași epocă: „Să dormi poate visând? Aici stă totul. [...] O, cine-ar mai răbda disprețul, biciul/ Acestor vremi și-obida asupririi./ Jignirea-adusă numelui de om” (*Hamlet*, traducere de Petre Dumitriu). Astfel poezii și cărturarii din perioada Renașterii reacționau la manifestările urâtului din epoca lor. Fiecare lucrare a lor a fost un răspuns creator, care salva omul în lupta dintre armonie și haos, adevăr și înșelăciune, iubire și dezbinare, libertate și opresiune. Și *Maria Stuart* în regia lui Andrei Șerban este un răspuns dat timpului nostru.

Spectacolul a primit șapte nominalizări la Premiile UNITER 2025: pentru cel mai bun spectacol, cea mai bună regie (Andrei Șerban), cea mai bună actriță în rol principal (Raluca Aprodu – Elizabeth I), cel mai bun actor în rol secundar (Florin Aioane – Mortimer), cea mai bună scenografie (Helmut Stürmer și Corina Grămoșteanu), cea mai bună muzică (Alexei Țurcan) și cel mai bun video design (Andrei Cozlac). De asemenea, a fost selectat în Festivalul Național de Teatru (17-26 octombrie 2025) și la Kielce Internațional Theatre Festival (15 octombrie 2025), iar Raluca Aprodu a obținut Premiul pentru Teatru la Gala Premiilor Radio România Cultural 2025 pentru rolul lui Mary Stuart.

Credit foto: Florin Ghioca, Teatrul Național „I. L. Caragiale” din București, Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău

